

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЗА НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН

Логвиненко Борис Олексійович

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності*

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Останніми роками вектор розвитку України залишався незмінним і відображав прагнення на вступ до Європейського Союзу на правах держави – учасниці. Поряд із значною кількістю внутрішніх чинників, що ускладнювали реалізацію євроінтеграційних прагнень, з лютого 2022 року наша держава протистоїть відкритій збройній агресії з боку російської федерації.

Європейські цінності, що все частіше впроваджуються у практику діяльності суб'єктів владних повноважень, з-поміж іншого передбачають людиноцентристський підхід у взаєминах між державою та людиною. Особливо актуальним це питання постає у традиційно «складних» складових суспільного життя, а також за умов дії надзвичайних правових режимів.

Викладеним вище обумовлюється актуальність розгляду питань правового регулювання надання медичної допомоги за надзвичайних обставин.

Зауважимо, що право на охорону здоров'я проголошене статтю 49 Конституції України. Воно відноситься до фундаментальних прав людини й носить системний характер, що передбачає об'єднання цим правом взаємообумовлених складових елементів: охорони здоров'я, медичної допомоги та медичного страхування. Крім того, згідно статті 64 Конституції України, право на охорону здоров'я не відноситься до конституційних прав і свобод людини і громадянина, що можуть бути обмежені в умовах воєнного або надзвичайного стану¹.

Однак, реалізація права на охорону здоров'я, зокрема, медичну допомогу за надзвичайних обставин все ж таки має місце. Зокрема, це передбачено статтею 37 «Надання медичної допомоги в невідкладних та екстремальних ситуаціях» Основ законодавства про охорону здоров'я. Згідно цитованої статті медичні працівники зобов'язані невідкладно надавати необхідну медичну допомогу у разі виникнення невідкладного стану людини. Організація та забезпечення надання екстреної медичної допомоги

¹ Конституція України № 254к/96-ВР (1996) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

громадянам та іншим особам здійснюються відповідно до Закону України «Про екстрену медичну допомогу»². Важливо відмітити, що громадянам, які під час невідкладної або екстремальної ситуації брали участь у рятуванні людей і сприяли наданню медичної допомоги, гарантується у разі потреби в порядку, встановленому законодавством, безоплатне лікування та відшкодування моральної та майнової шкоди, заподіяної їх здоров'ю та майну. Про санкції у законі також не забули, адже за несвоєчасне і неякісне забезпечення необхідною медичною допомогою, що призвело до тяжких наслідків, винні особи несуть передбачену відповідальність³.

У свою чергу, звернення до Закону України «Про екстрену медичну допомогу», дозволяє стверджувати про те, що законом визначено відкритий перелік осіб, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти практичними навичками надання домедичної допомоги. До осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу людині у невідкладному стані, належать: рятувальники аварійно-рятувальних служб, працівники державної пожежної охорони, поліцейські, фармацевтичні працівники, провідники пасажирських вагонів, бортпровідники тощо⁴. Однак, законом не визначається перелік надзвичайних ситуацій, особливості надання екстреної медичної допомоги в умовах воєнного стану, перелік уповноважених суб'єктів та особливості їхньої взаємодії за надзвичайних умов тощо.

Звертаючись до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» можна відмітити, що в його змісті є відсилки до реалізації права на охорону здоров'я. Так, згідно п. 15) ч. 2 статті 15 закону, військові адміністрації населених пунктів на відповідній території здійснюють повноваження щодо управління закладами охорони здоров'я⁵.

Крім того, Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану», передбачає у статті 20 залучення військових формувань до здійснення заходів правового режиму надзвичайного стану. Так, забезпечення охорони життя в умовах надзвичайного стану здійснюється силами і засобами органів Національної поліції, в тому числі Національної гвардії України, Служби безпеки України, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України відповідно до їх повноважень, встановлених законом⁶.

Як випливає з викладеного, в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий акт, яким би чітко визначалися умови і особливості забезпечення реалізації права на охорону здоров'я в надзвичайний (воєнний) період.

² Закон України «Про екстрену медичну допомогу» № 5081-VI (2012) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>

³ Логвиненко Б.О. (2021) Науково-практичний коментар до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я». ВД Дакор. С. 141.

⁴ Закон України «Про екстрену медичну допомогу» № 5081-VI (2012) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>

⁵ Закон України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII (2015) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

⁶ Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» № 1550-III (2000) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>

Чинні законодавчі акти не містять конкретизованих положень, що ускладнює як праворозуміння, так і правореалізацію. Натомість важливі за надзвичайних обставин особливості надання/отримання медичної допомоги визначені на рівні відомчих наказів МОЗ України.

Потрібно наголосити на тому, що охорона здоров'я належить до життєво важливих функцій та/або послуг, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України. Це закріплено у статті 9 Закону України «Про критичну інфраструктуру»⁷. Відтак, видається доволі дивним те, що попри негативний досвід, здобутий у протидії поширенню пандемії COVID-19 та понад ніж два роки війни, в Україні так і не було розроблено «кризове законодавство», спрямоване на захист одного з найважливіших прав – права на охорону здоров'я.

Вирішення проблемної ситуації, що склалася навколо ефективності правового регулювання надання медичної допомоги за надзвичайних обставин, вбачається нами можливим завдяки: 1) прийняттю єдиного нормативно-правового акту на рівні закону, яким би визначалися особливості забезпечення права на охорону здоров'я залежно від виду і типу надзвичайних адміністративно-правових режимів; 2) оптимізації адміністрування охороною здоров'я в надзвичайний період із централізацією повноважень на рівні Міністерства охорони здоров'я та Міністерства оборони України; 3) широкій інформаційній політиці за допомогою IT-технологій та дистанційних платформ відносно реалізації права на охорону здоров'я, зокрема доступності медичної допомоги для населення; 4) впровадженню посад відповідальних за домедичну допомогу осіб на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форми власності.

⁷ Закон України «Про критичну інфраструктуру» № 1882-IX (2021)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>